

ELŐSZÓ

A monda, idegen szóval „legenda”, vagy „saga” iratlan történelem, mely rendszerint tábortüzek, őrtüzek, pásztortüzek mellett vette kezdetét, amikor öreg harcosok fiatalkori élményeikről meséltek fiaiknak, unokáiknak. Ezek megjegyezték emlékezetükben a dicsőséges, vagy gyászos történeteket és továbbadták azokat a maguk fiainak és unokáinak. Így élt tovább a monda nemzedékről nemzedékre.

A magyar mondakincsben kétféle mondára találunk. Egyik a történelmi monda, mely a nemzet őstörténelmére, történelmi eseményekre, avagy történelmi személyek hőstetteire, viselt dolgaira emlékezik, a másik a földrajzi alakulatok, hegyek, tavak, folyók, patakok, vagy erdőségek köré kialakult rege.

Az előbbi határozottan bizonyítható történelmi tényeken alapul, és csak a részletek terén lehet emberi fantázia nyomaira bukkanni. Ennek oka abban leghető, hogy úgy a hunoknak, mint a honfoglaló magyaroknak volt már maguk módja szerint való történelemírásuk, ami ékírásos faragásokba rögzítve nemzedékről nemzedékre szállt, tehát változtatni azon nem lehetett. Sajnos, mindazok az ékírásos „pogány” feljegyzések, amiket hatkerekű sátor szekereiken a magyarok magukkal hoztak a Kárpátok medencéjébe, áldozatul estek az erőszakos hittérítés túlbuzgóságának. Ettől az időtől kezdve már csak szájról szájra adhatták tovább unokáiknak a nagyapák a dicsőséges múlt történetét, vagyis mindazt, ami azokon az ékírásos feljegyzéseken keresztül rájuk maradt és emlékezetükben megőrződött. A földrajzi tájak köré fölépült mondák, illetve regék, ezzel szemben már tág teret nyújtottak a „mesemondó” fantáziájának. Nagy részben azonban ezek is visszavezethetők bizonyos történelmi tényekhez, vagy eseményekhez. Legjobb példa erre a Szent Anna-tó és Bálványosvár regéi. Geológiailag bizonyítva van, hogy a Szent Anna-tó földrengés, vagy hegycsuszamlás következménye. Az is előfordult többször és több helyen a középkori feudalizmus idején, hogy nagyurak tréfából parasztlányokat fogtak be hintóik elé. Az Opur és Mike neveket ma is meg lehet találni az Apor és Mikes családok neveiben.

A magyar monda- és regevilág az összmagyarság ősi kincse. Ebből a kincsből kíván ez a könyv bemutatni egy marékra valót, főképpen azoknak a magyar fiataloknak a javára, akik idegenben növekedve föl, nem szívhatták magukba ősi örökségüket.

Ebből a könyvből külön angol nyelvű kiadás is készült abból a célból, hogy a messzi múlt hívása eljuthasson azokhoz is, akik már nem olvasnak magyarul. Az utolsó táltos című monda szavai szerint Isten kardja nem veszett még el nyomtalanul. Ott van még valahol, gondosan elrejtve a székely havasokban és csak arra vár, hogy beteljesedjék a jóslat:

„Csillogni fog Isten kardja megint, és győzelemre vezeti újra hunok és magyarok ivadékait, amikor a vérszerződés parancsa szerint minden magyar egy akarattá, egy céllá és egy cselekedetté kovácsolódik, mint ahogy őseik tették, dicsőséges régi időkben...”

Adja Isten, hogy ez az idő mielőbb bekövetkezzék!

Wass Albert

A TEREMTÉS TÖRTÉNETE

Magosan fönt, az ég kékjén is túl, napsugár-sátrából uralkodott úr-isten a világ fölött, két édes testvérel, a napsugárba öltözött boldogasszonnyal és az éjszaka sötétjébe öltözött Ördöngasszonnyal együtt. Mikor a föld teremtésére került a sor, a sivár pusztaság szépítését két testvére bízta az úr.

Boldogasszony kioldotta hajának hét aranyos tincset, s ahol megérintette velök

a földet, hét hatalmas folyó támadt ott nyomban. Ugyanakkor *Ördögasszony* is megérintette hajával a földet, de az érintés nyomán ingoványos mocsarak keletkeztek. Míg *Boldogasszony* megteremtette a szorgalmas és hasznos méhecskét, azalatt *Ördögasszony* rászabadította a földre a mérges és haszontalan darazsat. *Boldogasszony* beültette a földet jó gyümölcsöt termő fákkal és bokrokkal, hasznos növényekkel, jóízű gombákkal, de alig végzett vele, *Ördögasszony* nyomban odaültette közéjük a mérges gombákat, mérges gyomokat és mérges gyümölcsöket termő fákat és bokrokat.

Mikor úr-isten meglátta, hogy mit cselekedett *Ördögasszony*, eltiltotta a teremtés további munkájától. Haragjában *Ördögasszony* leereszkedett a tenger fenekére, hogy onnan hozzon föl szájában agyagot, amiből megalkothatná saját szobrát a földön. De abban a szempillantásban, amikor szájában az agyaggal felszínre bukkant, odafönt a nap-sátrában úr-isten parancsot adott, hogy minden, ami a földön van, növekedni kezdjen. Így aztán *Ördögasszony* szájában nagy hirtelen elkezdett növekedni az agyag is, de olyan gyorsan, hogy majdnem megfulladt tőle szegény feje. Szép arca eltorzult és majdnem feketévé kékült a kintől. De utolsó pillanatban még ki tudta köpni szájából az agyagot, s ahol földre esett az *Ördögasszony* szájából kiköpött agyag, ott azon nyomban csúnya, sziklás hegyekké változott. Mert mindaddig szép lapos volt ám a föld felszíne, akár úristen tenyere. Így keletkeztek rajta a hegyek, ahol lábát töri a ló, szakadékba zuhan a birka, és vadállatok leselkednek a legelésző jószágra.

úr-isten úgy megharagudott ettől, hogy arany kopjájával mély likat ütött a föld felszínén, s annak mélységes mélyére számúzta gonosz testvérét, *Ördögöt*. Miután a föld így szépen elkészült volt, úr-isten fölnyúlt az égbolt tetejébe, s letört egy kis darabot a napból. Ebből formálta az első embert és az első asszonyt. S mivel még maradt a kezében egy kis törmelék a nap-darabkákból, ebből a törmelékből teremtette meg az ember és az asszony két hűséges szolgáját: a lovat és a kutyát.

Egy reggel az első asszony szépséges aranyvirágot talált a sátra előtt. Fölvette, kendőjébe takarta, és vitte nagy örömmel, hogy megmutassa az urának. Ahogy az ember és az asszony együtt kibontották a kendőt, az aranyvirág helyett egy szép kis fiúgyermeket találtak benne, aki rájuk mosolygott kedvesen s az asszonynak azt mondta „édesanyám”, az embernek pedig azt, hogy „édesapám”.

Az úr-isten elrendelte, hogy az első ember-fia neve *Világügyelő* legyen s mesterségévé tette, hogy tanítójává váljon az emberiségnek, a kezdet kezdetétől mind a világ végezetéig. *Világügyelő* hozzá is fogott nyomban a munkához, s megtanította az embert, az asszonyt s minden leszármazottukat, hogy miképpen készítsenek maguknak íjat, halfogó hálót, megtanította őket a pásztorkodás sokféle titkára, de legfőképpen pedig arra, hogy miképpen engedelmeskedjenek a Teremtő törvényeinek.

Amikor úr-isten látta, hogy *Világügyelő* irányítása alatt minden rendben haladt a maga kitűzött útján, visszatért napsugár-sátrába aludni, s rábízta az embert saját erejére és leleményességére.

Hogy még gazdagabbá tegye az ember számára a földet, *Világügyelő* lehozta az égi mezőkről a tündéreket meg a törpéket, azok pedig magukkal hozták saját kincseiket: éneklő madarakat, pillangókat, illatozó, színes virágokat, szitakötőket és csigákat és mindenféle egyéb holmit.

Mélyen lent, a föld alatt, ahova úr-isten haragja számúzta volt, *Ördögasszony* megszülte gonosz leányát, Kincset. *Kincs* hamarosan csábítani kezdte a föld felszínén élő embereket a maga rejtett aranyával, ezüstjével, drágaköveivel és vakon engedve a csábításnak az emberek elkezdtek bányákat ásni a föld mélye felé, hogy megeljék a sötét sziklaüregeket, ahova *Kincs* rejtette el a maga föld

alatti ajándékait. De ahogy ezeket a sötét üregeket rendre feltárták, az arannyal, ezüsttel és drágakövekkel együtt *Ördög* gonosz lidércei is sorra kiszabadultak a föld alól, és terjeszteni kezdték az emberek között a betegségeket, viszálykodásokat és rászabadították az emberre *Ördög* bűneit, a gyilkolást, lopást, hazudozást s végül a legnagyobb Gonoszt is: a háborút. Úgy megrontották ezek a földi életet, úgy megtöltötték gyűlölettel, hogy *Boldogasszony* éjjel-nappal sírt odafent az égben s könnyei megtöltötték sóval a tengereket.

Hiába igyekezett *Világügyelő* tanítani az embereket, hogy miképpen legyenek jók, szerető szívűek, becsületesek és boldogok, csak nagyon kevesen hallgattak rá. Ezek voltak a Választottak: a magyar pásztornépek, akik széles, szabad mezőkön legeltették a maguk nyájait. Éjszaka fölnéztek a csillagos égre, és tudták, hogy ott fönt a magasban valahol úr-isten vigyázza a világot, Igazsággal a jobb kezében és Szeretettel a balban.

Ragyogó-tiszta éjszakákon látták odafönt a Hét Küszöböt, mely az úr sátrához vezet. Látták a csillogó Küszöb-örét s az úr sátra körül a csillogó Szerűskertet, ahol Kaszás aratta a csillag-gabonát, míg mögötte asszonya, Sánta Kata cipelte a kosarat.

Láthatták a Hadak Útját, melyen égbe lovagolnak a hősi halottak, s a Nagy Göncöl szekerét, melyen olykor-olykor úr-isten maga szekerezte be az égi mezőket. Ilyenkor dörögtek a szekér kerekei odafönt, és amikor a lovak patkója csillagot ért, villám szikrázott keresztül az ég boltozatán. Olykor megharagudván *Ördög* gonoszságain, Isten-nyilát hajított alá az úr a földre. Máskor meg csillagba ütközött az égi szekér kereke, s a szekér derekából aláhullott hatalmas dördüléssel egy Mennykő.

Békés, szelíd nyári éjszakákon *Boldogasszony* alászállott a földre a maga saját szekerén, a Kis Göncölön, s hozott az emberiség számára gyógyító növényeket és jó gondolatokat.

Mióta *Ördög* leánya, *Kincs* rászabadította a földre a maga gonosz szolgálait, Gyűlöletet, Irigységet, Háborúságot és a sokféle betegségeket, az emberiség nagy tanítómestere, *Világügyelő* kénytelen volt bujdosásba menni. Senki sem tudja, hogy hol rejtőzködik. Senki, kivéve a legöregebb pásztor, a táltos maga. Ő az egyetlen titoktudó, s amikor ő eltávozik a földi életből, utolsó leheletével megsúgja utódjának a titkot. Így aztán nemzedékről nemzedékre száll a titok tudása, hogy az emberiség egyetlen reménye soha el ne vesszen.

Magányos éjszakán, kint a végtelen pusztán egy öreg pásztor megsúgta nekem is a szent titkot. A bűvőhely, ahol *Világügyelő*, a nagy tanítómester várakozik türelemmel, amíg az emberiség megleli végre a hozzá vezető utat, ez a titokzatos bűvőhely nem egyéb, mint az emberi szív maga.

A CSODASZARVAS

Réges-régen, messze keleten volt egy gyönyörűszép ország. Észak felől magos hegyek övezték, délen a csillogó, kék tenger határolta. Két nagy folyó eredt a hegyekben s kanyarodott alá a tenger felé, szelíd dombok s füves, szép rónaságok között. Akik abban az országban éltek, nemcsak bátor harcosok és ügyes vadászok voltak, de kitűntek szorgalmukkal, tudásukkal és bölcsességükkel is. Boldogan és békés jólétben éltek világhíres királyuk, nimród úr uralkodása alatt.

Nimród királynak két fia volt. Egyiket Hunornak, másikat Magornak hívták.

Jó lovasok, bátor vadászok voltak, akárcsak az apjuk. Válogatott legényeik élén olykor napokig oda voltak vadat üzni a rengeteg mélyén.

Egy ilyen alkalommal, amikor vadászni voltak, mindegyikük száz-száz válogatott legénnyel, pompás paripákon, egyszerre csak egy gyönyörűszép fehér

szarvas ugrott ki eléjük az erdőből. Ezüstösen-fehéren csillogott a szőre, mintha csak tiszta holdsugárból lett volna, s agancsai hegyén ezernyi csillag tündökölt. Legényeik élén Hunor és Magor üzőbe vették a csodálatos vadat. Dombra föl, völgybe le, füves mezőkön keresztül, patakokon át, reggeltől estig folyt a hajsza. Mikor a nap lement, s fáradt volt ló és ember, a csodaszarvas eltűnt, mintha csak föld nyelte volna el. Letáboroztak éjszakára a testvérek, de alig ültek nyeregbe másnap reggel, újra csak ott volt előttük a csodálatos állat, mintha várt volna rájuk, s a hajsza kezdődött előlről. Dombra föl, völgybe le, mezőkön, patakokon, hegygerinceken át, mindég észak felé, reggeltől késő estig. Este a fehér szarvas eltűnt újra, s a vadászok tábort ütöttek. Reggelre kelve elhatározták, hogy indulnak haza, de alig ültek nyeregbe, megjelent a csodaszarvas újra, s vitte, csalogatta őket tovább, egyre távolabb Nimród Úr országától.

Napokig folyt ilyen módon a hajsza s a csodálatos fehér szarvas csalogatta őket nap nap után, hegyeken át, völgyeken keresztül, mindég északnak. Átkelve a magos hegyeken hét napon keresztül követték a csodaszarvast feneketlen, lidérces mocsarakon át, míg a hetedik nap estéjén olyan gyönyörű földre jutottak, melyhez foghatót még nem láttak addig. Selymes rétek, ligetes erdők, csillogó tavak és csobogó patakok vették körül őket, az erdők tele vaddal, a vizek tele hallal, s a mezők füve a lovak hasáig ért.

Mihelyt a nap lement, a fehér szarvas beugrott egy kék vizű, kis tóba és eltűnt benne örökre.

A fáradt vadászok tábort ütöttek az erdőliget szélén, s hamarosan álomba szenderültek. Az éjszaka közepén azonban Hunor és Magor csodálatosan szép énekszóra ébredtek. A tó felől jöttek a hangok, s ahogy óvatosan követték a csábító énekszót a holdvilágos, csillagporos éjszakában, egyszerre csak olyan csodálatos kép tárult a szemük elé, hogy még a lélegzetük is elakadt tőle. A parton, pontosan azon a helyen, ahol a csodaszarvas eltűnt, kétszáz tündérlány énekszavára lejtette bűbájos táncát dul király két szépséges szép lánya a holdsugár ezüstjébe öltözve. Hunor és Magor azon nyomban szerelembe estek a tündérlány két gyönyörű lányával. Ott helyben feleségül is vették őket, a kétszáz legény pedig a kétszáz tündérlányt, s letelepedtek velük az új országban.

Hunornak és kíséretének a leszármazottjai hunoknak nevezték magukat, s Magornak és száz legényének az utódai lettek a magyarok.

Jegyzet

Nimród király városa volt a szumériai ur (British Encyclopedia, Jewish Encyclopedia), ami azt jelentette, hogy „Isten városa”. Az ur szó ma is használatos a magyarban az Isten-fogalom megjelölésére.

A csodaszarvas mondáját tudtunk szerint az első ismert magyar krónikás jegyezte föl a 12. században. Magyarországon ma is lehet még találni népszokást, melynek eredete a csodaszarvas mondájára vezethető vissza, Székelyföldön pedig régi balladákra lelhetünk, ugyanezzel a témakörrel. A szarvas mondája ugyancsak megtalálható bizonyos változásokkal majdnem minden urál-altáji népnél, sőt olyan népeknél is, melyek az indo-európai nyelvcsaládba tartoznak, de hajdani időkben keveredtek az urál-altáji népekkel. A hindu monda szerint például Szarvas-Isten kaparta föl a földet, míg a perzsáknál a Szarvasüző Herceg felesége a törzs özanyja. Japán változat szerint a szarvas üldözése közben összevesztek a testvérek. Egyik testvér nyugat felé látta eltűnni a szarvast, és ebbe az irányba indult azt megkeresni, míg a másik kelet felé követi a nyomot, és rátalál a japán szigetekre. Valamennyi turáni népnél szent állatnak számít a szarvas, mely agancsán hordozza a napot és a holdat, jelezve ezzel, hogy ő vezeti a választott népet a sötétségből a világosságba, halálból életbe, régi hazából új hazába.

Különös, hogy a magyarral rokon finnugor nyelvcsalád népeinél a szarvas pontosan az ellenkezőt cselekszi. Az osztjákoknál két testvér követ egy rénszarvast, és az egész törzs velük megy. A szarvas északra csalja őket, ahol végül is köddé változik át, amikor „a tenger kemény hátára ugrik”, és „fagyott könnye hullani kezd az égből”. Mindössze akkor jönnek rá a testvérek, hogy maga a gonosz csalta őket pusztulásba rénszarvas formájában, olyan messzire, hogy onnan „már soha többé nem vezet nyom vissza a boldog, szép régi hazába.” A finn Kalevala szerint az Alvilág Királynőjének kedvenc állata, a szarvas csalogatja pusztulásba a hőst.

A Csodaszarvas legendája szerint Nimród király országát két nagy folyó szelte át, melyek északon erednek a hegyekben és délen ömlenek a tengerbe. A régészeti kutatások mai állása szerint Szuméria a Tigris és az Eufrátesz folyók között volt. A legújabb szumér ásatásoknál több olyan dombormű, vésés megpecsét került felszínre, melyek a szarvast ábrázolják, amint az oroszlán (Assir) elől menekül, olykor a zu madár védő szárnyai, olykor pedig az Élet Fája alatt. (Lásd: History of Mankind, Vol. 1. By Jacquetta Hawkes and Leonard Wooley, Harper and Row, 1965.)

A HUNOK

A hunok útra kelnek

Évszázadok jöttek és mentek, évezredek teltek. Hunor és Magor népei egyre jobban elszaporodtak. Eljött aztán az idő, amikor többen voltak, mint csillag az égen, fűszál a mezőn és homokszem a pusztaságban. Az erdőnek nem volt már elég vadja, tavaknak, folyóknak elég hala, hogy mindenkinek jusson belőle s a mezőkön nem volt elég hely a legelő jószág számára.

A legöregebb táltos gyűlésbe hívta össze a törzsek vezéreit és a nemzetségek fejeit, hogy megtanácskoznák a jövőt. Amikor mindannyian összejöttek, annyian voltak, hogy égaljtól égaljig egyebet sem látott a szem, csak sátrakat. Éjszakánként a tábortüzek száma vetekedett az égbolt csillagjaival.

Egy éjszaka, amikor a Göncöl Szekér rúdja fölfele mutatott, vezérek és törzsfők meghozták a döntést. Megegyeztek abban, hogy Hunor népe, a hunok elindulnak a lenyugvó nap nyomát követve új hazát keresni.

Mikor feljött a nap, a táltosok fehér mént áldoztak az úr tiszteletére, búcsút vett egymástól a két testvér-nemzet, aztán a magyarok hazamentek a szállásaikra, a hunok pedig készülődni kezdtek a nagy útra.

A száznyolc törzs Bélát, Kevét és Kadosát választotta az élcsapat vezérévé. Mindegyikük választott magának ezer kipróbált harcost, s pompás lovaikon, kürtző mellett elindultak nyugat felé, mint a rohanó árvíz. Bendegúz vezetése alatt az egész hun nemzet követte őket lassú, szervezett menetben. Elöl, lóháton a férfiak. Mögöttük, végtelen hosszú sorokban a sátorszekerek, megrakva asszonnyal, gyerekekkel, szükséges holmival. Hátralé a ménesek, gulyák és birkanyájuk ugató komondorok, pulik és ostorpattogató csikósok, gulyások, juhászok irányítása alatt.

Mintha maga a haragos tenger indult volna meg előnteni a világot, úgy hömpölygött a hunok árja nyugat felé. Mikor elérték a széles atil folyót (Volga), tábort ütöttek. Lovas legények indultak le és fel a nagy folyó mentén gázlót keresni, míg a férfiak gondosan átvizsgálták a hatkerekű szekereket, megjavították, ami javításra várt, a pásztorok pedig megpihentették nyájaikat a folyóparti dús legelőkön.

Bendegúz parancsára az asszonyok ezrei felfújható bőrtömlőket készítettek a szekerek alá, hogy azok útján biztosítsák majd az átkelést a haragos folyón.

Az aranyozott vezéri sátorban ezalatt második gyermekével vajúdott Bendegúz asszonya. Amikor az este készíteni kezdte a bíborágyat Nap-Isten számára, mind a száznyolc hun nemzetség feje oda gyűlt össze a vezéri sátor köré s tábortüzek mellett, aranykupákból iddogálva várták a nagy eseményt, s kutatták szemeikkel az égboltot titokzatos jelek után.

Egyszerre csak Bendegúz elsőszülött fia, a gyermek Buda fölmutatott ujjával az égre.

– Édesapám! Odanézzzen! – kiáltotta izgatottan. – Nap-Isten és Hold-Isten együtt vannak az égen!

Míg valamennyien elsodálkozva nézték a különös jelenséget az égen, a vezéri sátor függönye félrelebbent, és egy vajákos asszony lépett ki rajta újszülött csecsemővel a karján.

– Fiú! – jelentette büszkén és boldogan.

Ősi szokás szerint Bendegúz karjába vette újszülött fiát, magasba emelte a tábortűz fölött, és azt mondta:

– Legyen a gyermek neve Atil, eme nagy folyó emlékezetére!

Másnap a hunok átkeltek a folyón, s feltartóztathatatlanul, mint az árvíz nyomultak előre, nyugatnak. Az útfokba eső népek vagy csatlakoztak hozzájuk, vagy ész nélkül menekültek. Nem volt hatalom, mely megállíthatta volna őket. Gótok, vandálok, rómaiak között futótűzként terjedt a hunok híre, s voltak, akik arról suttogtak, hogy akik jönnek, nyargaló lovakon, nem is emberek, hanem ördögök és boszorkányok leszármazottai. A görögök kentauroknak nevezték a hun harcosokat, mint akik egybenőttek a lóval.

Átkelve a Kárpátokon, lezúdultak a Tisza–Duna-közének termékeny alföldjére, s elérték a Római Birodalom keleti tartományának, Pannóniának határát. Római krónikák szerint Macrinus, Pannónia katonai parancsnoka megerősítést kért a hunok jöttének hírére, és a megerősítés meg is érkezett Pannóniába Detre, a barbár vezérlete alatt.

Míg Macrinus és Detre még mindég a haditerven tanakodtak, az éjszaka leple alatt átkeltek a hunok a Dunán, és rajtaütöttek a rómaiak táborán. Detre azonban hamarosan összeszedte megzilált seregét, és Tárnok síkságán szembefordult az üldöző hun élcsapattal. Keve és harcosai életüket vesztették a híres csatában, de súlyos veszteségeket szenvedtek a rómaiak is, és kénytelenek voltak Tulna városáig visszavonulni.

Kevét és harcosait illő pompával temették el a hunok. A helyet, ahol sírdombját emelték, ma is Keveházának nevezik.

A temetés után a hunok üzőbe vették Detrét, és Gesumornál megütköztek hadaival. Hajnaltól estig tartott a rettenetes csata, melynek során elesett Macrinus, római hadvezér, de halálát lelte Béla és Kadosa is. Maga Detre, hun nyállal a homlokában, még élve eljutott Rómáig, hogy hírét vigye a római hadak gesumori nagy vereségének.

Róma békeköveteket küldött a hunokhoz arany és ezüst ajándékokkal megrakodva, és attól kezdve minden évben adót fizetett, hogy megmentődjön a hunok betörésétől.

Isten kardja

A Kárpátok-övezte, új hazában úgy érezték magukat a hunok, mintha Úr-Isten kimondottan az ő számukra teremtette volna azt a gyönyörű országot. Az erdők tele voltak vaddal, a folyók hallal. Édes fű nőtt a termékeny lapályon, bőven volt legelő a jószág számára.

Bendegúz halála után elsőszülött fia, a bölcs és szelíd Buda lett a hun nemzet

vezére. Uralkodása alatt békésen telt az idő. Csupán a tábortüzek mellett énekeltek az igricek hősi dalokat hajdani csatákról.

De mint mindég, a fiatal harcosok egy idő múlva beleuntak a békés életmódba. Csata izalmát kívánta a vérük. Túl a Dunán még mindég rómaiaké volt a föld, s a fiatal harcosok nyugtalanul várták, hogy mikor mérhetik össze erejüket újra a római légiókkal.

De Buda gondosan örködött a békén. Palotát építtetett magának római mintára, s egyetlen szenvedélye a vadászat volt. Még az éjszaka sötétjében bekerített harcosaival egy jókora darab erdőt, s napkeltekor, kürtszó jelére megindult a hajtás, kikergetve barlangjából a medvét, búvóhelyéről a szarvast. Vadkan, hiúz, farkas nem menekülhetett a vadászok nyilai elől.

Egy ilyen vadászat alkalmával történt, hogy egy nyilaktól sebzett, hatalmas vadkan Budára támadt. Úgy vitte haza kísérete, halva, Duna-parti pompás palotájába a vezért.

Hamuval mázolták be arcukat a nemzetségfők és gyászolták Budát negyven napig, ősi szokás szerint. De gyászuk nem volt igazi. Fegyverkovácsok már készítették a nyílhegyeket, élesítették a kardokat, csákányokat, harcosok ökörbőrpáncéljukat javígtatták és szállásról szállásra járt a szó: ki lesz az új vezér? Attila?

– Minek háborúzni? – mondogatták az óvatos vének. – Róma küldi az aranyat, s mindenünk megvan, amit szemünk-szánk megkíván!

De a fiatalok unták már a békés életet, s csatázni akartak.

A negyvennapos gyászidő letelt, s Budát eltemették fejedelmi pompával, ahol ma Buda városa áll. Összegyűltek a nemzetségek fejei, hogy új vezért válasszanak a nemzet élire. Szokás szerint, ha senkinek nem volt kifogása ellene, Atillán volt az uralkodás sora. De ha valakinek is aggályai voltak, a többség szava döntött.

A nemzetségfők még mindég a tanácstűz körül ültek széles körben és vitakoztak, amikor egyszerre csak habzó lovon egy pásztorgyerek nyargalt be közéjük.

– Ostort a tiszteletlen fickónak! – mordultak föl a tanácskozók, de a pásztorfiú izgatott hangja túlkiabálta a szavukat.

– Urak! Hunok vezérei! Égő kard! Égő kard hullott alá az égből!

Attila fölkel helyéről, kezének egyetlen mozdulatával lecsöndesítette a tömeget, majd odalépett a reszkető inú, izzadt lóhoz, s leemelte róla a fiút.

– Beszélj, fiam – mondta –, s hangosan, hogy mindenki megértsen.

– Új legelőhelyre tereltem a jószágot tegnap – mondta izgatottan a gyerek –, s az éjszaka folyamán tüzet láttunk aláhullani az égből, nem csupán én, de a többiek is mind. Azt gondoltuk, istennyila volt. De ma reggel látom ám, hogy sánta az egyik üsző, s ahogy megnézem jobban, bizony mély vágásból csorog a vére. Nézek körül a legelőn, hogy mibe is vághatta meg magát, s hát a felkelő nap fényében csak látom, hogy valami lángol a fű között. Odamegyek, s hát Uram bocsá', egy kard vagyon ott, félig a földbe fúródva, ahogy egyenest aláesett az égből, s csak úgy szórja a lángot!

– Nyergeljétek a lovamat – szolt Attila a kísérete felé –, s te, gyerek, mutasd meg a helyet, ahol a kardot láttad!

Lóra ültek a nemzetségfők is mind, s élükön Atillával, Attila nyergében a pásztorgyerekkel kinyargaltak a nyugati legelőre. Hamarosan láthatták is már a keskeny, kék füstoszlopot fölfelé emelkedni a mező közepéből. Mikor odaértek, utolsó lobbant szikrázva a láng, s íme, ott a szemük előtt egy kard izzó, csillogó hegye meredt ki a legelő földjéből.

Attila leszállt a lováról, s fővegét levéve, mintha csak szent földre lépett volna, közelebb ment a különös kardhoz. Majd fölėje hajolva, óvatosan megérintette a kezével. S abban a szent pillantásban a kard kiugrott a földből, saját

magától s egyenesen Attila markába szökött. Olyan csodálatosan szép kard volt, amilyent emberi kéz nem is készíthetett volna. Szikrázva csillogott a pengéje, s markolatán ott ragyogott Nimród király ősi szent jelvénye, a nap.

Döbbenet moraja ment végig a nemzetségfők sokaságán. S míg valamennyien rendre levették a fővegüket, a táltos ég felé emelte karjait, s a hangja remegett, amikor mondta:

– Jelet küldött az Úr! Kardot adott Attila kezébe! Dicsőség és tisztelet adassék Atillának, az Úr választottjának, a világ urának! Az Úr áldása Atillán legyen!

– Éljen Attila, minden hunok uralkodója, Isten ostora! – kiáltotta a tömeg. –

Világhódító Isten kardjának birtokosa, Attila, vezess!

– Világhódító Attila, vezess! – harsogta a visszhang, amerre csak hun sátrak álltak, hun tüzek égtek. – Attila, vezess!

Isten ostora

Isten kardja nyugat felé mutatott Attila kezében.

Hun lovak patáinak dübörgésétől megremegtek az Alpok. Mint az árvíz zúdultak alá a hun hadak Thüningiára s mire elérték a Rajnát meg a Szajnát, legyőzték a barbárokat, a gótokat és tizenhét nemzet vált Attila birodalmának hőbéresévé.

Kőfal mögött reszketett Bizánc, és Róma harcra készülődött. A hunok lerohanták Galliát. Ahol a dombok lankái alásimultak a nagy gall síkságba, Attila megállt. Szekerekből, nyergekből vezéri dombot építtetett magának, ahonnan messzire beláthatta a catalaunumi síkot.

Az éjszaka leple alatt megérkeztek a római légiók is, és felsorakoztak a hunokkal szemben, ember ember mellett, pajzs pajzs mellett, várva a támadást. De a hunok táborában síri csend volt. Csupán a szél suhogását lehetett hallani a catalaunumi mező felett.

Sűrű köddel érkezett a hajnal. Mikor a nap vörös korongja megjelent a keleti ég alján, egyszerre csak kürtzó harsant valahonnan. Egy pillanatra kettévált a köd, s az elmeredt szemű római légiókkal szemben ott állt Attila sötét alakja; megszámlálhatatlan lovas sereg fölött magosan kirajzolódva az ég peremére, háta megett a felkelő nappal. A következő pillanatban lehullottak a köd függönyei megint, s a félelmetes jelenség eltűnt a szemek elől.

– Isten ostora és halál-lovasai... – járta be a suttogás a megrendült római veteránok sorait. Remegve meredtek a ködbe, várva a támadást. De semmi se mozdult. Süket csöndesség nehezedett a ködlepte mezőre.

Aztán lassanként, ahogy feljebb emelkedett a nap aranykorongja, oszlani kezdett a köd is, teljes pompájában feltárva a két szembenéző sereget. Amíg a rómaiak hunyorogva pislogtak bele a vakító napba, a hunok támadtak.

– Huj-huj! Huj-huj! Huj-huj!

Százezer ló dübörgő patája alatt megremegett a föld. Süvítő nyílvevesszők tömege elsötétítette az égboltot.

Ember ember ellen, ló ló ellen: folyt a csata egész napon át. Borzadva tért nyugodni a nap. A haldoklók halálhörgése elveszett a kardok csattogásában. Az elesett harcosok lelke harcolt tovább. Azon az éjszakán sok-sokezer hun harcos lelte meg az utat hadúr hetedik mennyországába, mely azok számára van, kik harcban estek el. Hunok hite szerint minden elesett hős magával vitte szolgának a másvilágra azoknak lelkét, akiket a csatában megölt.

Mire megérkezett a reggel, mindössze Atillát és hunjait találta a felkelő nap a véres catalaunumi csatamezőn. A római légiók roncsai visszavonultak az éjszaka védelme alatt.

A hunok eltemették halottaikat és összeszedték a zsákmányt, s visszatértek a Kárpátok-övezte hazájukba. A telet fegyvergyártással, új lovak betörésével, előkészületekkel töltötték, s tavasz jöttével indultak újra Atillával az élükön, dél felé.

Concordia és Pádua népe ész nélkül menekült előlük. Verona, Brescia és Cremona megnyitották kapuikat Attila előtt, és megadták magukat. Mikor elérte Róma kapuit, védtelenül hevert lábainál az egész Római Birodalom.

Százezer hun lovas vette körül az Örök Város kőfalait, Attila parancsára várva. De a parancs elmaradt. Magától megnyílt a főkapu, és fehér zászló alatt megjelent Isten szolgája, Leó Pápa maga, mezítláb és száz pap kíséretében jött a mezőn át, zsoltárokat énekelve, szelíd menetben a hunok felé.

Attila, éjfekete harci paripáján, elébe ment. Félúton találkoztak, Leó pápa és Isten ostora. Egyik mezítláb, alázatosan, másik nyeregben ülve, büszkén, egyenesen.

Aztán Isten szolgája fölnézett, egyenesen a félelmetes Attila szemébe, és szelíden mondta:

– Fiam, eljön az idő, amikor egyik leszármazottad áll majd egyik utódom előtt, királyi koronát kérve magának, s áldást népe számára. Azt kívánod, hogy úgy nézzen majd reá ez a szent város, mint a rettenetes Attila leszármazottjára, aki elpusztította Rómát?

Néhány pillanatig Attila elgondolkozva nézett alá az öregember hófehér fejére, aztán bólintott és békésen mondta:

– Eredj vissza a városodba, szent ember, és adj hálát Istenednek, amért kegyelmet találtál Attila előtt.

Azzal egy rántással megfordította lovát, s felemelt kézzel jelt adott a hunoknak a visszavonulásra.

Útban hazafele még lerohanták a hunok híres Velence városát, lóháton úsztatva át a vízen, s roskadásig megrakták málhás szekereiket arannyal, ezüsttel és szép velencei asszonyokkal. De ez volt a hunok utolsó nagy vállalkozása. Ettől kezdve Isten kardja hüvelyében pihent.

Isten ostora betöltötte a próféták jóslatait, és az egész világ alázatosan hevert lábainál.

Attila halála

Fehérvárott a vezéri tábor ünnepre készülődött. A dízsátrak előtt hatalmas tábortüzek égtek. Az odavezető utakat sok nyelven beszélő rabszolgasereg takarította és öntözte. Legények lovat és szerszámot tisztítottak. Asszonyok elővették kincses ládáikból ünnepi díszruháikat. Attila Úr lakodalmára készülődött Fehérvár.

A tábor nyüzsgött a vidámságtól és izgalomtól. Még Attila száz asszonya is kíváncsi várakozással tekintett az ünnepség elé. Az ő lakodalmuk annak idején sokkal egyszerűbben zajlott le, de hiszen Attila akkor még csak a hunok vezére volt, nem a világ ura. Réka, a főasszony, tréfálkozva említette meg, hogy a valóságban őket túszként adták annak idején Atillának, hogy általuk biztosítsák a békét saját kis törzseik és a félelmetes hunok között.

De az érkező új királyné, Mikolt távol-keleti hercegnő volt, akit kimondottan Attila számára neveltek. Rangjához illő fogadtatás járt neki.

Már kora reggel megjelentek a kék égbolt alján a füstjelek, hírül adva Mikolt érkezését.

A palotás-sátrat fehér csipke borította. Fehér lenvásznat terítettek le az útra.

Fehéren ragyogott az egész tábor. Díszbe öltözött mindenki. Asszonyok ékszerein

csillogott a sok drágakő és gyöngy. Suhogott a selyem és a bársony. Cobolyprémes kucsmákon, párdubőrös kacagányokon, kardok arany markolatán hanyatt esett a napfény.

Felsorakoztak a főpapok is a fogadtatásra. Táltosok, Bonák, Sámánok talpig fehérben, kucsmáikon ezüstcsengőkkel, agancsokkal, összegyűltek a térség közepén. Magosan járt már a nap, amikor a fejedelmi sátorszekér feltűnt a Tisza hajlatánál. Hat hatalmas, hófehér ökör vonta a szekeret, hosszú szarvaik vörösre festve, igáik teleaggatva arany sújtásokkal, bojtokkal.

A tábor felől száz fehérbe öltözött szűz ment ki Mikolt fogadtatására.

Magosan a fejeik fölött vitték a hosszú, fehér fátyolt, mely lassan kigöngyölödve valóságos tetőt képezett a sátorszekér és Attila sátra között. A fátyol alatt, magosra tartott fejjel lépkedett Réka, Attila főasszonya az új menyasszony fogadására.

– Isten hozott hunok táborában, Attila úr sátrában, Mikolt hercegnő! –

köszöntötte hangos szóval Réka az érkezőt, és felnyújtotta kezét a szekérsátor fehér bársonyajtajához, hogy lesegítse Mikoltot.

Gyönyörűszép, karcsú leány ugrott alá a hatökrös sátorszekérről. Aranyosbarnán tündöklött a bőre, barnán ragyogtak a szemei is.

– Nézzétek – futott körbe a sutogás a figyelő tömegben –, látni lehet rajta, hogy Magor leszármazottja!

Dobok pergése mellett kezénél fogva vezette Réka az új menyasszonyt a száz fehér ruhás szűz által magosra emelt fehér fátyol alatt a szekértől Attila sátráig. Üdvívalgás szakadt föl a tömegből, amikor Attila, sátrából kilépve a magosra emelt fátyol túlsó végében átvette szép menyasszonyát Réka főasszony kezéből. Attila fiai odavezették apjuk fekete harci ménjét, gyémántos nyereggel, aranyos takaróval. Attila nyeregbe szökött, s nyergébe emelte Mikoltot is. Négy római rableány aranyasztalkát nyújtott fel hozzájuk, az aranyasztalkán aranykupában forrásvizet s aranytányéron sót és kenyeret. Mindketten ittak a vízből, s ettek a sóból és kenyérből. Majd odalépett a legöregebb táltos és megáldotta őket.

– Egy tányérből ettetek, s egy kupából ittatok az Úr-Isten és a nemzet színe előtt. Attila és Mikolt, csupán a halál választhat el benneteket egymástól!

A tágas, nagy palotás-sátorban hosszú, megrakott asztalok várták az ünneplő hun törzsek fejeit. Száz hűbéres-király szolgálta föl aranytálakon a lakomát, száz királylány töltötte aranykupákba a bort. Odakint ezer ökör sült nyárson a nép számára, és amikor lehullt az éjszaka, ezer máglya tüze világított föl a magos égi. Éjfélkor száz válogatott hun legény sorfala között vezette át új asszonyát Attila a nász-sátorba, majd égő fáklyákkal valóságos tűzfalakat képeztek a sátor körül, hogy távol tartsák Ármányt.

Mégis hiába volt. Közel volt már a hajnal, amikor az éjszaka csöndjét hirtelen Mikolt kétségbeesett sikoltozása törte meg. Az örök berohantak a sátorba, és Atillát, a hunok királyát és a világ urát halva találták. Ezer csata hőstét, kin nem fogott sem kard, sem nyíl, orrvérzés ölte meg, álmában.

Napkeltekor megszólalt a rabonbán kürtje:

– Áldozatra hoztatok száz töretlen, fehér mént! Sírjatok véres könnyeket, szaggassátok meg orcátokat, hunok! Attila meghalt!

Nappal a füstjelek, éjszaka a dobok pergése adta tovább a rettenetes hírt a Tiszától a Volgáig, Budától a Kínai Falig: Attila meghalt!

Fehérbe öltözve gyászolt a nemzet. A sámánok bebalzsamozták a világ urának testét, míg a táltos az ég jeleit kutatta. Végül remegő hangon kiolvasta a csillagokból isten-úr akaratát.

– Temessétek Atillát, ti hunok, napsugárba, holdsugárba és az éjszaka sötétjébe. Temessétek föld alá és víz alá. Temessétek el úgy, hogy soha emberfia meg ne lelje, s meg ne zavarja a világ urának álmát, míg világ a világ!

Így szólt a táltos és a gyászoló hun törzsek fejei negyven napig tanakodtak rajta, míg végül is megfejtették a rejtélyt.

Aranykoporsóba fektették Atillát. Az aranykoporsót ezüstkoporsóba tették, s az ezüstkoporsót fekete vaskoporsóba. Míg a táltos száz fehér mén vérével áldozatot mutatott be a Hadak Urának, addig valahol, titkos helyen, a rabszolgák ezrei hatalmas gátat emeltek, és eltérítették medréből a folyót. Az üres mederben hatalmas sírgödört ástak, s kibélelték bársonnyal, selyemmel, drága prémekkel. Az éjszaka sötétjében Attila gyermekkori pajtásai elvitték uruk testét őrző hármaskoporsót a titkos temetőhelyre. Aláeresztették a selyemmel, bársonnyal s prémekkel kibélelt gödörbe, súlyos sziklákat gördítettek föléje, behantolták, majd leromboltatták a gátat, és visszaengedték a folyót régi medrébe. Végül lenyilazták az összes rabszolgákat s valamennyi hun, aki részt vett a temetésben, kardjába dőlve, önkezével vetett véget életének, így követve urát a halálba.

Nem maradt élő ember, ki megmondhatta volna, hogy melyik folyó medrében, s hol alussza örök álmát a világ ura, hunok királya, Isten ostora, Attila. Hiába keresik azóta is.

Hadak útja

Attila halála után vezér nélkül maradt a hun birodalom. Nem tudták eldönteni a nemzetségek fejei, hogy melyik fia volt érdemes arra, hogy kezébe vegye Isten kardját. Voltak, akik Aladárt, az idősebbiket kívánták. Mások legfiatalabb fia, Csaba mellett kardoskodtak. Aladár máris bátor harcosnak s bölcs vezérnek bizonyult. Csaba születésekor viszont jóslatot olvasott ki a táltos a csillagokból s jóslat szerint ő menti meg a hun nemzetet a végső pusztulástól. E jóslat értelmét azonban nehéz volt komolyan venni, egy hatalmas és verhetetlen hun birodalom közepén.

Alig tért vissza a medrébe a folyó, hogy örökre eltakarja emberi szem elől Attila sírját, amikor máris töredezni kezdett a hatalmas birodalom. Először a hunok szakadtak két pártra. Egyik Aladárt kívánta, másik Csabát. Nyomban utána, felhasználva a hunok pártoskodását, a hűbéres királyok és a többi legyőzött népek kezdtek elszakadni rendre. Mikor a két hun hadsereg megütközött egymással, hogy a csatamezőn döntsék el, Aladár lesz-e Attila utódja, avagy Csaba, legerősebb szövetségeseik, a gótok nyíltan ellenük fordultak, míg ugyanakkor a kisebb barbár királyok egyszerűen eltűntek a nyugati hegyek erdőségeiben, szekérszámra hordva el magukkal a zsákmányolt hun arany- és ezüstkincseket.

A hunok belviszálya két teljes esztendeig tartott. A második év végén Aladár elesett a csatában, ahol testvér harcolt testvér ellen. Halála után Csabának sikerült egyesítenie a maradék hunokat, negyvenezer harcost, és mint egy sebzett párdúc, csapott le velök az álnok gótokra. Ugyanakkor szekérré rendelt minden asszonyt és gyermeket, s indította őket keletnek, az erdélyi hegyek irányába. Miután végzett az ellenséggel, megmaradt harcosaival ő is követte a szekértábor, be a hegyek közé. Az Oltárkő meredek sziklafalai alatt állította meg Csaba vezér maradék hunjait.

– Odafönt – mutatott föl a sziklacsúcsra – apám madara, a Turul építi fészket s neveli fiait. Ezt az erdővel, hegyekkel körülvett országot számotokra teremtette az Úr, hunok maradék népe. Az erdők tele vannak vaddal, a folyók, patakok hallal. Kis idő múlva úgy megkedvelitek ezt a földet, hogy élni sem tudtok majd máshol. Hunok, Attila népe, a ti országotok ez. Máshol nincs hely számotokra a föld kerekén. Itt kell megmaradnotok.

Attila maradék hunjai lehajtott fejjel hallgatták fiatal vezérük szavait. A nyílt, sík mezőket kedvelték mindannyian, ahol születtek, ahol emberré nevelkedtek.

Ahol pompás lovaikon versenyt nyargalhattak a széllel, s nyájaikat napestig terelgethették a végeláthatatlan rónaságon. De tudták jól, hogy meggyöngülve s megfogyatkozva nem tudták volna megvédeni magukat a Duna–Tisza közén a mindenfelől rájuk törő ellenséggel szemben. A hegyek és erdők bűvőhelyet is jelentettek veszély esetén. Így hát megértették a bölcs rendelkezést, és nem zúgolódtak ellene.

Csupán Réka királyné kérdezte meg a fiát:

– És te, édes fiam? Miért beszélsz úgy, mintha csak mi maradnánk itt, de te nem?

– Én vissza kell térjek a régi hazába, ahonnan őseink eljöttek – mondta Csaba –, meg kell leljem a magyarokat és ide vezessem őket. Velök egyesülve visszavehetjük a rabló idegenektől Attila örökségét.

Csaba kettéosztotta seregét. A családos embereket, a sebesülteket és az öregeket hátrahagyta. Mindössze a legényeket választotta maga mellé, kíséretnek.

– Várj egy kicsikét, édes jó fiam – kérlelte az anyja –, nem kell sokáig várnod.

Nem kellett sokáig várnia Csabának. Egy szép napon Réka királynő örök álmokra hajtotta a fejét. Fia ott temette el, kedvenc helyén: egy kis patak feletti, virágos tisztáson. Azóta is Réka patakának nevezik a népek azt a patakot.

Válogatott harcosaival útra készülődött Csaba vezér. Az indulás előtti éjszakán gonosz álmodott a rabonbán.

– Iszapos árvívről álmodtam, uram – mondta Csabának –, mely körülvelt bennünket, hogy megfojtson. Mi lesz, uram, ha nem térsz meg idejében? Megfojt itt bennünket az ellenséges népek tengere, s úgy morzsolódik fel köztük a hun, mint hullámok csapása alatt a kicsike sziget!

– Ha veszedelem törne reátok – felelte Csaba –, üzenj érettem tűznek lángjával és víznek zúgásával, üzenj értem a széllel és a földdel, s bárhol is lennék, visszatérek s megvédelmezlek, Isten engem úgy segítjen!

Alig távozott el harcosai élén Csaba vezér, ellenséges szomszédok támadtak a hátramaradt hun székhelyekre, de a rabonbán segítségért imádkozott s imáját meghallotta a hunok istene, Hadúr. Tüzes nyilat vetett alá az égből, mely fölgyújtotta Csaba előtt az erdőt.

– Vissza, Csaba, vissza! – üvöltötték a lángok. – Bajban a székhely!

Csaba és a hunjai megfordították a lovaikat, s szélnél sebesebben nyargaltak haza. Úgy zúdultak alá az ellenségre, mint a fergeteges vihar, s pillanatok alatt elsöpörték őket.

Másodszor is útra keltek keletnek, hogy megleljék a magyarok honát, s elhozzák őket Attila örökségének visszaszerzésére. Hirtelen árvíz állta útjokat.

– Vissza, Csaba, vissza! – zúgták a megvadult vizek. – Bajban a székhely!

Szélnél is sebesebben vágattak vissza a hunok, élükön Csaba vezérrel, s utolsó emberig kiirtották az ellenséget.

Útra keltek harmadszor is. Vihar állta útjokat nemsokára.

– Vissza, Csaba, vissza! – harsogták a szelek. – Maroknyi székely porlik, mint a szikla! Ádáz ellenség gyilkolja népedet!

S harmadszor is megfordultak Csaba hunjai, harmadszor is megmentették a székelyek népét.

Végül is megtanulták a környező népek, hogy okosabb, ha békében hagyják Csaba vezér népét, a maga hegyek közé ékelt, kicsi hazájában, az Oltárkő és a Réka-patak között. Csaba és emberei hosszú vándorlás után visszataláltak a régi hazába, ahonnan nagyapja, Bendegúz kivezette volt a hunokat, s ráleltek ott a magyarokra is. Nagy örömmel fogadták ott a hun testvéreket, de a magyarok vezérei megrázták a fejüket, amikor Csaba kívánságát hallották.

– Hallottunk Attila országáról – mondták –, s talán egyszer majd mi is

elhatározzuk, hogy felszedjük sátorfánkat, s nyugatnak vonuljunk, de nem most. Boldog itt a nép és megelégedett. Nyájaink számára bőven van legelő, vadban, halban nincs hiány, békességben és jólétben élünk. Talán eljön az idő, amikor harcosaink ereiben megpezsödül a vér, s kalandot kívánnak. Akkor majd rávehetjük őket, hogy visszafoglalják az idegenektől Attila örökségét. De addig várnod kell. Csaba várt. Hunjai magyar lányokat vettek feleségül s boldogan éltek magyarok gazdag földjén.

Sok-sok esztendő múlva halálát érezte Csaba. Utolsó kívánsága az volt, hogy szólhasson még egyszer a magyar harcosokhoz. Amikor a törzsek fejei mind összegyűltek a tanácstűz körül, beszélt nekik Attila földjéről. Beszélt nekik a gyönyörű alföldről, ahol gazdagabban nő a fű, mint bárhol a földön s a gyümölcsnek is jobb az íze, mint máshol. Beszélt a védelmező, szép hegyek gyűrűjéről, a vaddal tele erdőkről, halban gazdag tavakról, folyókról, s arról, hogy ez a szép, gazdag ország az ő örökségük. Beszélt nekik végül az erdők között magányosan várakozó székelyek népéről, ott az erdélyi hegyekben.

A haldokló kívánságára megesküdtek ott helyben a tanácstűz mellett a magyar nemzetségek fejei, hogy egy szép napon visszaserzik örökségüket, Attila országát, s hazájukká teszik. Esküvel fogadták, hogy ott fog élni majd örökre a magyarok nemzete, míg csak jéggé nem változik a tűz, s homokká nem szárad a víz. Magyar mezőkön hun sírok emelkedtek. Apák után fiak, majd unokák letek nyugvóhelyet szittya földön. Évszázadok teltek, de a magyarok egyre csak halogatták a Csaba vezérnek tett ígéret beváltását.

Székelyek földjén ezalatt egy maroknyi nép konokul küzdött az életéért. Vándorló néptörzsek útjából félreálltak, s míg azok a völgyeket rótták, ők megbújtak fent a hegyekben. De bármennyire igyekeztek is, bármennyire békeszeretők voltak, elérkezett az idő, amikor újra csak fegyverrel a kezükben kellett megvédjék jussukat a földhöz, ahhoz a kicsike földhöz, amit rájuk bízott Csaba vezér. Az ellenségnek több harcosa volt, mint fűszál a mezőn, vízcsepp a patakban és csillag az égen.

– Hej, Csaba vezér – sóhajtott fel a néhány ezer székely, utolsó csatára készülődve –, most kellene ám a segítség!

A támadók lába alatt megremegett a föld. Morajlás támadt mélyen alant, s szaladt a morajlás gerincről gerincre, völgyről völgyre, síkságról síkságra, s vitte az üzenetet messzi keletre.

– Csaba vezér, segíts! Bajban a székely!

S valahol távol, messze szittya földön, gyepvel benőtt hun sírok megnyíltak hirtelen. Csontváz-harcosok csontváz-paripákra szöktek s odafönt az égen a csillagok ezrei láncba fonódtak, úttá tömöttödték, s a csillogó-fehér égi úton nyargalva jött csontváz-serege élén Csaba vezér maga. Csillagot szikrázott hun lovak patája, s halálszagú szél süvítette a félelmetes intést:

– Ne bánts a székelyt!

A betolakodó ellenség rémülten dobta el fegyverét a rettenetes sereg láttára, s menekült, mintha esztét vesztette volna. Székelyek népe megmentődött újra. Attól kezdve századokon át, valahányszor végveszedelemben volt a székely nép, s kétségbeesett kiáltása felhallatszott az égi: magosan a székely hegyek fölött szikrázni kezdett a Hadak útja hun lovak patája alatt, s mint egy rettenetes forgószél, alácsapott az égből Csaba vezér csontváz-serege, s megmentette a székelyt a végső pusztulástól.

Ott élnek még ma is, Csaba vezér ősi székhelyén a székelyek, Erdély szépséges hegyei között, ahol a Réka-patak kristálytisza vize csobog kedvesen, a Hargita szálás fenyői suhognak a szélben, s a Nemere zúgó viharai hajtják tova a fellegeket az Oltárkő fölött. Magosan a székely hegyek fölött ott ível ma is minden

éjszaka, ragyogva és szikrázva a fényes Hadak útja, erőt és biztatást nyújtva a csüggedőknek.

Minden székely tudja még ma is, hogyha a rájuk szakadó veszedelem újra elviselhetetlen méreteket ölt, és emberi belátás szerint nincs több remény a megmaradásra: Csaba hunjai megjelennek odafönt az égi úton, s megmentik a haláltusáját vívó nemzetet.

Jegyzet

1. Sokan ma attila helyett attilának írják a nagy hun uralkodó nevét. A hunok Istent ata-ten-nek nevezték. A szumérok atil-nak hívták a vezért. A Volga folyó régi magyar neve atil volt, melynek partján a monda szerint Attila született. A vándorló magyarok átmeneti hazáját ma is atil-köz, vagy etel-köz néven emlegetik, mely elnevezés a területet határoló atil folyó nevéből ered.

2. Monda szerint az isten kardja emberfeletti hatalommal ruházta fel azt, aki viseli, nem csupán személy szerint, de az egész nemzetre vonatkozólag. Ez az a kard, mely felszabadítja az elnyomottat, és világ urává teszi a bátrát.

Hasonlóságot találunk a japán mondában, mely szerint az első kard az égből ereszkedett alá, amikor az első szamuráj a hétfejű sárkánnyal harcolt. Isten megsajnálta, leoldotta saját kardját és lehajította neki a földre.

Szumér változat szerint újév napján bezárják istar szűz papnőjét a zikurat legfelső emeletén lévő kék szobába, és férfi helyett egy kardot fektetnek melléje. Szumér hit szerint ebből a nászból született Isten-fia, tamuz.

Herodotos feljegyezte, hogy a szittyák csak Jupitert ismerték el Istennek, Marsot viszont kard formájában tisztelték. Megemlíti a feljegyzés azt is, hogy a szittyák dombot emeltek, melynek három oldala meredek volt, míg a negyedik lankás, és egy kardot ástak el a domb tetején.

1916-ig a magyar királyok koronázási szertartása részben megőrizte ezt a szokást. A „koronázási domb”-hoz Magyarország minden részéből hoztak földet. Fehér lovon az új király fellovagolt a dombra és kardjával a világ négy tája felé suhintott, annak jeléül, hogy megvédelmezi az országot bármely irányból rátörő ellenséggel szemben.

3. Magyarország egyes vidékein még ma is szokásos az esküvői szertartás alatt, hogy a fiatal pár egy tányérból eszik és egy pohárból iszik. A hunoknál többnejűség volt szokásban, azonban csak az első feleség, a főasszony fiai örökölték apjuk rangját.

4. Ősi magyar és hun hit szerint a halottak csak addig vadásznak békében a másvilágon, míg sírjukat meg nem zavarják. Ennél fogva vagy elégették halottjaikat, vagy titokban tartották a sírhelyeket.

5. „Csaba vezér földje”, Erdély ezer esztendőn át Magyarország szerves része volt, egészen az első világháború utáni trianoni békediktátumig. A magyarul beszélő székely nép már ott élt Erdélyben, amikor a magyar honfoglalók megérkeztek, hogy átvegyék Attila örökségét. Minden kétséget kizárólag bizonyítható, történelmi tény az is, hogy a magyarok megérkezésekor a székelyeken kívül semmiféle más nemzet nem élt Erdély földjén, kivéve néhány apró és elszigetelt szláv telepet, melyek azonban hamarosan beolvadtak a magyarságba.

Történészek még ma is vitatkoznak azon, hogy a székelyek hun, vagy avar leszármazottak. Népviselet, népszokás, székely mondák és balladák világa azonban a hun leszármazás mellett foglal állást.

A régi székely mondák és balladák demuzi, vagy demuzing nevű „kisistene” minden látszat szerint azonos a szumér tamuz-zal, akit a legrégebbi kőtáblák „demuzi” néven is emlegetnek.

(Részlet)